

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА
МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

БУХОРО ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

**АГРОНОМИЯ ВА БИОТЕХНОЛОГИЯ ФАКУЛЬТЕТИ
БИОЛОГИЯ КАФЕДРАСИ**

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҲУДУДИДАГИ
СУВ ҲАВЗАЛАРИДА ЎСУВЧИ ТУБАН ВА ЮКСАК
СУВ ЎСИМЛИКЛАРИНИ КЎПАЙТИРИШ, УЛАРНИ
ХАЛҚ ХЎЖАЛИГИДА ҚЎЛЛАШ**

**мавзусидаги республика илмий-амалий анжуман
материаллари**

Т Ў П Л А М И

2020 йил 13 ноябрь

Бухоро – 2020

Ўзбекистон Республикаси шароитида, сув ҳавзалари тубан ва юксак ўсимликлар кенг тарқалганлиги сабабли уларнинг тур таркибини аниқлаш, таркибида оқсил, углевод, ёғ ва витаминларга бой бўлган турларини ажратиш, кўпайтириш ҳамда уларни халқ хўжалигининг турли соҳаларида қўллаш (чорвачиликда, балиқчиликда, паррандачиликда, ипакчиликда, тупрок унумдорлигини оширишда, ҳар хил оқава сувларни тозалашда) ва ушбу соҳалар бўйича илмий-тадқиқот ишларини жадал ривожлантириш ҳамда инновацион технологияларни қўллаш мақсадга мувофиқ бўлади.

Ушбу тўпламда юқорида кўрсатилган йўналишларга бағишланган маърузалар ўз аксини топган.

Анжуман Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2020 йил 7 февралдаги 56-Ф-сонли фармойиши ва Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2020 йил 13 февралдаги 116-сонли буйруғига асосан ўтказилмоқда.

OYOQOG'ITMA KO'LI BALIQLARINING OZIQLANISHIDA SUVO'TLARNING SALMOG'I

N.A. Shamsiyev, F.Q. Shodmonov, D.N. Amonova
Buxoro davlat universiteti

Kumushtovon balig'i Oyoqog'itma ko'li sharoitida hammaxo'r hisoblana-di. Qish faslida 1+, 2+ yoshli baliqlar asosan suvo'tlari, qisman detrit bilan oziqlanadi.

Bahorda xironomid lichinkalari, suvo'tlar, detrit, mizid oziqni asosiy qismini hosil qiladi. Yozda oziqasida suvo'tlar, xironomid lichinkasi, mizid, oligaxeta, detrit dominantlik qilsa, kuzda; xironomid lichinkalari, suvo'tlar, mizid, detrit, krevetka va balchiq dominantlik qiladi.

Oyoqog'itma ko'li sharoitida kumushtovon baliq oziqasi yoshga va faslga bog'liq holda o'zgarib turadi (jadval 1).

Oyoqog'itma ko'li kumushtovon balig'ining asosiy ozig'i bo'lib, 10 ta komponent hisoblanadi. Bu komponentlar yil fasliga va baliq yoshiga qarab miqdori o'zgarib turadi.

jadval 1

Oyoqog'itma ko'li kumushtovon balig'ining turli fasl va yoshdagi oziq ratsionidagi suvo'tlar miqdori (og'irligiga nisbatan % hisobida)

Oziqa komponentlari	Yoshi					
	1+	2+	3+	4+	5+	6+
Bahor						
Suvo'tlari	38,40	29,5	35,0	25,3	30,8	30,3
Yoz						
Suvo'tlari	39,20	33,10	51,7	44,3	28,1	30,5
Kuz						
Suvo'tlari	31,8	35,2	43,0	40,5	30,5	35,0
Qish						
Suvo'tlari	94,3	94,4	--	--	--	--

Kumushtovon balig'i Oyoqog'itma ko'li sharoitida yumshoq suv o'tlardan; Xara, spirogira, rdest kabilarni ko'p miqdorda iste'mol qiladi.

Quyi Zarafshon suvliklarida sharq oqcha balig'i plankton, bentos, suv o'tlari bilan oziqlanadi. Bu suvliklarda (2+) baliqlar oziqasi tarkibida Suslopoida -45,5 %, Diaptomus 22,9 %, xironomid lichinkalari 21,6 %, (3+) yoshida oziqaning asosiy qismini xironomid lichinkalari 53,6 % tashkil qiladi.[1]

Oyoqog'itma ko'li sharoitida sharq oqcha balig'i oziqasi tarkibida 20 dan ortiq oziq turlari mavjud. Bu oziq turlari va miqdori baliq yoshi va yil fasllariga bog'liq holda o'zgarib turadi (jadval 2).

Oyoqog'itma ko'li sharq oqchasi balig'ining fasliy oziq ratsionidagi suvo'tlar miqdori (og'irligiga nisbatan % hisobida).

Ozik komponenti	YOshi					
	1+	2+	3+	4+	5+	6+
Bahor						
Suvo'tlar	5,9	2,3	4,4	3,0	1,3	2,8
Detrit	5,1	6,0	3,9	0,8	1,0	--
YOz						
Suvo'tlar	9,7	9,4	13,0	15,0	12,0	10,7
Detrit	3,7	1,1	0,5	0,1	1,5	1,0
Kuz						
Suvo'tlar	15,5	10,7	10,3	5,3	8,4	10,5
Detrit	1,2	--	0,7	0,6	1,0	2,3
Qish						
Suvo'tlar	2,3	0,5	--	--	--	--
Detrit	--	--	--	--	--	--

Jadvalni fasllar va baliq yoshlari bo'yicha tahlil qiladigan bo'lsak, bahor faslida 1+, 3+ va 4+ yoshli baliqlar, yoz faslida 3+, 4+ va 5+ yoshli baliqlar, kuz faslida 1+,2+,3+ va 6+ yoshli baliqlar, qish oziqasini asosiy qismini tashkil qilgan.

Qish faslida 1+,2+ yoshli oziq tarkibida suv o'tlari 0,5-2,3 % uchradi.

Zarafshon quyi oqimida chovoq baliqlar ovqat tarkibida –*Tustidinella patina Herman*, *Chydoris spayricys (O.F.M.)*, *Alona SP*, *Mesocyclops crassus (Fisher)*, *Harpacticidae den SP* uchraydi. Oziqning *Harpacticidae den SP*, 45 % xironomid lichinkasi 9,5 % , detrit 75 % suvo'tlari 10% zooplankton 5,5 % ni tashkil qildi.[2]

Chordaryo suv omborida orol chovoq balig'ining bahorgi ozig'ini, xironomid lichinkalari 37,1 % yuksak o'simliklar 41,2 % kuzda krevetkalar 50%, xironomid lichinkasi 28%, suvo'tlari 20% ni tashkil qiladi.

Bizning diqqat markazimizda orol chovoq balig'ining trofologik o'rnini aniqlash va umumiy o'zlashtirish jalb qilardi.

Orol chovoq balig'ining oziqasi turli faslda har xil miqdorda uchraydi. Bahorda tana massasini 6-7% ni, yozda 12-15 % ni, qishda 2-3 % ni tashkil qiladi.

Oyoqog'itma ko'li orol chovoq balig'i zooplanktonning 6 turini, zoobentos 4 turini, yumshoq suvo'tlaridan 2 turini, ko'p ist'emol qiladi. Kolorvatkalaridan; *Keratilla quadrata*, *Brachionnis quadridentatis*, *asplancha priodonta kladotseralardan*; *Ceriodaphnia reticulata*, *Daphnia magna*, *Diaphanosomo vrachyurut kopepodalardan*; *Acontodiptomus salinus*, *Mesocyclops ctassus*, *Cuclops visinus* va boshqalar uchraydi.

Zoobentosdan 5-6% ni xironomid lichinkalari tashkil qiladi. Pelagobentosdan 8-15% mizid uchraydi. Suvo'tlardan; xara, spirogira, kladofora ko'plab uchraydi.[3]

Oyoqog'itma ko'li sharoitida orol chovoqning oziq spektri juda keng. Uning oziqa tarkibida faqat krevetka va baliq uchramaydi xolos. Orol chovoq balig'ining fasliy oziq ratsioni 3-jadvalda berilgan.

3 jadval

Oyoqog'itma ko'li orol chovoq balig'ining fasliy oziq tarkibidagi suvo'tlar miqdori (og'irligiga nisbatan % hisobida)

Oziqa komponenti	Yoshi					
	1+	2+	3+	4+	5+	6+
Bahor						
Suvo'tlari	88	21,5	28,3	11,3	11,5	31,6
Detrit	1,3	--	0,8	0,3	0,3	--
Makrofit	2,9	--	--	0,1	7,1	1,7
Yoz						
Suvo'tlari	--	30,1	18,4	8,7	13,1	8,5
Detrit	--	--	--	0,5	0,3	2,3
Makrofit	--	0,1	--	11,0	16,5	12,4
Kuz						
Suvo'tlari	18,1	38,3	14,5	15,0	28,0	32,8
Detrit	0,5	--	0,5	1,8	5,0	--
Makrofit	--	0,3	0,3	0,8	0,9	--
Qish						
Suvo'tlari	95	90	99	--	--	--
Detrit	0,1	1,0	--	--	--	--
Makrofit	4,0	6,3	0,5	--	--	--

Jadvalni fasllar va baliq yoshlari bo'yicha tahlil qiladigan bo'lsak, bahor faslida 1+,2+,3+ va 6+ yoshli baliqlar, yoz faslida 2+, 3+ va 5+ yoshli baliqlar, kuz faslida 2+,5+ va 6+ yoshli baliqlar, oziqasini asosiy qismini tashkil qilgan.

Qish faslida 1+,2+,3+ yoshli baliqlar oziq tarkibida suvo'tlari 90-99 % gacha uchradi.

Adabiyotlar

1. Абдуллаев М.А. Д.Урчинов. 1989. Промысловые рыбы водоёмов низовьев р.Зарафшан. Изд-во «Фан» с 4-12, 58-61.
2. Ниязов Д.С 1997. Экологические проблемы растительного и животного мира Бухарского региона. Изд-ва БухГУ. Бухоро. с. 133-145
3. Сайфуллаев Г.М 1986. Экология животных и растительность средней и нижней течение Амударьи Ташкент. ТашГИ стр. 36-42

**БАЛИҚ МАҲСУЛДОРЛИГИНИ ОШИРИШДА СУВ
ЎСИМЛИКЛАРИНИНГ АҲАМИЯТИ
С.Б. Бўриев, А.М. Қобилов, Л.Т. Юлдошов
Бухоро Давлат Университети**

Ҳозирги вақтда Республикада балиқчиликни ривожлантиришга катта эътибор берилмоқда. Президентимизнинг 2018 йил 3 февралдаги ПП-3505

2-ШЎЪБА

СУВ ҲАВЗАЛАРИДАГИ ТУБАН СУВЎТЛАРИНИНГ АЛЬГОЛОГИК ТОЗА ҲУЖАЙРАСИНИ АЖРАТИШ, КЎПАЙТИРИШ ВА ҚЎЛЛАШ

Бўриев С.Б., Юлдошов Л.Т., Қобилов А.М., Жалолов. Э.Б. <i>Балиқчилик ҳовузларидаги сув ўсимликларини аниқлаш ва оқсилга бой турларини махсус кўпайтириш</i>	53
Маткаримова Г.М. <i>Водоросли и их значение в природе</i>	55
Shamsiev N. A. <i>Oyoqog 'itma ko 'lida mikroskopik suvo 'larining tarqalishi</i>	58
Shamsiyev N.A., Shodmonov F.Q., Amonova D.N. <i>Oyoqog 'itma ko 'li baliqlarining oziqlanishida suvo 'tlarning salmog 'i</i>	61
Бўриев С.Б., Қобилов А.М., Юлдошов Л.Т. <i>Балиқ маҳсулдорлигини оширишда сув ўсимликларининг аҳамияти</i>	63
Рашидов Н.Э., Элмуродова Н.Н., Элмуродова У.Н. <i>Коллектор сувларида аниқланган сувўтларининг экологик таҳлили</i>	66
Во'riyev S.B., Sharopova Sh.R. <i>Fitoplanktonlarni o 'rganishda "bоло-hovuz" tadqiqot obyeki sifatida. Novuz suvining fizik-kimyoviy va biologik holati</i>	68
Qalandarova D. <i>Yashil suvo 'tlardan xlorellani (chlorella pyrenoidosa) laboratoriya sharoitida organo-mineral muhitda ko 'paytirish va baliqchilikda ozuqa sifatida qo 'llash</i>	69
Каландарова Д.С. <i>Балиқчилик ҳовузларидаги микроскопик ва юксак сув ўсимликлари, улардан балиқчиликда фойдаланиш</i>	72
Шоназар Т.Х., Ганиева Ф.А. <i>Яшил сувўтларнинг хусусиятлари</i>	76
Tog'ayeva M.B., Azizova N.A. <i>Tuproq unumdorligini oshirishda sianobakteriyalar va yashil suvo 'tlarining ahamiyati</i>	77

3-ШЎЪБА

СУВ ҲАВЗАЛАРИДАГИ ЮКСАК СУВ ЎСИМЛИКЛАРИНИНГ КЎПАЙТИРИШ БИОТЕХНОЛОГИЯСИ

Муродов С.А., Абдураимов О.С. <i>Сувқалампир (Polygonum hydropiper l.) биологияси ва аҳамияти</i>	80
Йўлдошев К.Р., Аллашқуров Ш.Р., Рахимов Ш.Ш., Юсупов Х.Р. <i>Хоразм вилояти шароитига эйхорния (Eichornia) сув ўсимлигини иқлимлаштириш ва ундан оқова сувларни биологик тозалашда фойдаланиш</i>	83
Йўлдошев К.Р., Тажиев З.Р., Аллашқуров Ш.Р., Жуманазаров Х.Ў. <i>Хоразм вилояти шароитида азолла сув ўсимлигини кўпайтириш ва ундан оқова сувларни тозалашда фойдаланиш</i>	86
Юлдошов Л.Т. <i>Бухоро шаҳар оқова сувларида пистия (Pistia)</i>	91